

Številka: 00105-60/2020/5

Datum: 2. 7. 2020

Odgovor na poslansko pobudo Zmaga Jelinčiča Plemenitega v zvezi ureditvijo svetlobnega onesnaževanja

V pisni poslanski pobudi naslavlja poslanec državnega zbora Zmago Jelinčič Plemeniti na Vlado Republike Slovenije vprašanja v zvezi z ureditvijo svetlobnega onesnaževanja, ki naj bi se rešila na nivoju celotne države v treh fazah in sicer:

1. Dosledna uresničitev veljavne, oziroma nove uredbe:
 - priprava in izboljšanje nove uredbe, ki bo upoštevala trenutno stanje v državi;
 - pregled stanja s strani Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prosto in uveljavljanje sankcij proti občinam;
 - pridobitev, pregled in analiza načrtov razsvetljave glede na zahteve uredbe;
 - odstranitev vegetacije okoli javne razsvetljave in znižanje višine drogov z javno razsvetljavo.
2. Kategorizacija javnih cest v državi v povezanosti s cestno razsvetljavo:
 - strokovna skupina naj pripravi spremembo oziroma dopolnitev pravnih aktov glede primernosti javne razsvetljave cest, javnih površin in drugih objektov;
 - potrebno je kategorizirati vse cestne in parkovne površin in jih vnesti v register javnih površin;
 - država bi morala predpisati standarde za urejanje javne razsvetljave na podlagi kategorizacije ceste ali poti.
3. Uvedba adaptivne (dinamične) javne razsvetljave v Sloveniji:
 - vizija o digitalizaciji javne razsvetljave tj. prižiganje in ugašanje s senzorji;
 - upravljanje javne razsvetljave v večjih mestih iz nadzornih centrov;
 - prihranek energije z uporabo avtonomnih svetilk s solarno celico;
 - pridobivanje evropskih sredstev za prilagoditev javne razsvetljave;
 - vse ukrepe in naloge v zvezi s svetlobnim onesnaževanjem prevzame eno ministrstvo.

V prilogi k pisni poslanski pobudi je priložen dokument Vizija in predlog strategije zunanjega osvetljevanja z namenom varovanja nočnega okolja, ki obravnava tematiko in predstavlja nekatere od rešitev.

Vlada Republike Slovenije v nadaljevanju podaja odgovore.

1. Ministrstvo za okolje in prostor (v nadaljnjem besedilu: ministrstvo) je v decembru 2019 pristopilo k pripravi novelirane uredbe, ki bo nasledila Uredbo o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaževanja okolja (Uradni list RS, št. 81/07, 109/07, 62/10 in 46/13; v nadaljevanju: uredba), ki zaradi tehnološkega razvoja svetilk ne zagotavlja več varovanja okolja pred svetlobnim onesnaževanjem, kot ga je v času izida uredbe. V ta namen se je januarja 2020 formirala

delovna skupina za novelacijo predpisa, ki ureja svetlobno onesnaževanje okolja. Zaradi nedavne pandemije se je delo skupine nekoliko upočasnilo, navkljub temu pa ostaja namen ministrstva, da še letos organizira javno predstavitev novelirane uredbe ter jo kasneje pripravi za sprejem na Vladi Republike Slovenije. Nove uredba bo tako kot obstoječa uredba vsebovala sankcije proti upravljavcem razsvetljave, ki uredbe ne bodo izvrševali.

Dosledna uresničitev oziroma nadzor prehodnih rokov prilagoditve svetilk obstoječe razsvetljave določbam uredbe izvaja Inšpektorat Republike Slovenije za okolje in prostor (v nadaljnjem besedilu: IRSOP) v skladu s svojimi strateškimi usmeritvami in prioritetami dela. Aktivnosti IRSOP na tem področju so na voljo v letnih poročilih o delu. V letu 2018 so npr. inšpektorji opravili 73 rednih, 45 izrednih in 46 drugih pregledov. Izrekli so štiri opozorila in izdali 40 inšpekcijskih odločb za odpravo neskladnosti, dve prekrškovni odločbi in tri opomine.

Ministrstvo je oktobra 2018 naslovilo na upravljavce razsvetljave in občine prošnjo za posredovanje načrtov razsvetljave, kot jih določa uredba. Zaradi nezadostnega odziva je ministrstvo decembra 2018 poslalo na IRSOP seznam občin, ki se niso odzvale na prošnjo ministrstva. IRSOP je nato pozval določene občine k dostavi načrtov razsvetljave na ministrstvo. Ministrstvo analize dospelih načrtov razsvetljave še ni zaključilo. Do aprila 2020 se je odzvalo skupaj 177 upravljavcev razsvetljave in občin. Nekaj občin je še sporočilo, da bo v kratkem dostavilo posodobljen načrt razsvetljave. Pri tem je potrebno vedeti, da vseh 212 občin ni zavezano k pripravi načrta razsvetljave. Načrta namreč ni potrebno izdelati upravljavcu razsvetljave, pri kateri vsota električne moči svetilk ne presega 10 kW. Ministrstvo bo analizo predvidoma končalo do oktobra 2020.

Neodvisno od aktivnosti ministrstva iz prejšnjega odstavka je IRSOP v letu 2018 izvedel akcijo nadzora nad svetlobnim onesnaževanjem. Osnovni cilj akcije je bil celosten nadzor razsvetljave nepokritih površin objektov javne infrastrukture v naseljih, namenjene pešcem in prometu počasnih vozil, nepokritih površin parkov in parkirišč ter drugih podobnih nepokritih površin v javni rabi, vključno z razsvetljavo prehodov za pešce na državnih cestah, preverjanje uporabe svetilk z deležem svetlobnega toka, ki seva navzgor, letne poraba elektrike vseh svetilk, ki so na območju posamezne občine vgrajene v razsvetljavo občinskih cest in razsvetljavo javnih površin glede na ciljno vrednost 44,5 kWh na prebivalca, ugašanje razsvetljave v dnevnem času od sončnega vzhoda do sončnega zahoda razsvetljava ter dostopnost načrtov razsvetljave. Nadzor se je izvajal v 40 občinah (po 5 občin iz vsake območne enote IRSOP). Nadzor je izpostavil, da 13 občin uporablja svetilke z deležem svetlobnega toka, ki seva navzgor, v 13 občinah je presežena ciljna vrednost letne porabe elektrike, 10 občin nima ustrezno revidiranega načrta razsvetljave, 12 občin pa načrta razsvetljave nima javno dostopnega. IRSOP je v sklopu akcije izdal 19 odločb za odpravo ugotovljenih nepravilnosti, šest opozoril, dve globi in en opomin.

Uredba ne določa obveze upravljavcem javne razsvetljave glede odstranjevanja vegetacije okrog javne razsvetljave in višine drogov z javno razsvetljavo. Vsak upravljavec razsvetljave naj bi kot dober gospodar skrbel, da javna razsvetljava učinkovito opravlja svoj namen. Javne razsvetljave sicer nima smisla vzpostavljati, če je svetilka obdana z gosto vegetacijo, obratovanje take razsvetljave pa povzroča samo finančni strošek. Omejevanje višine drogov javne razsvetljave ni umestno, saj bi tak pristop zahteval večje število drogov oziroma svetilk, kar bi lahko povečalo strošek namestitve in vzdrževanja. Upravljavec oziroma projektant razsvetljave zato v projektu razsvetljave glede na zahteve lokacije določi parametre javne razsvetljave.

2.

Delovna skupina za novelacijo predpisa, ki ureja svetlobno onesnaževanje okolja, bo v sklopu svojega delovanja preučila primernost javne razsvetljave cest, javnih površin in drugih objektov, predvsem glede na povečano uporabo novih svetilk, kot posledica tehnološkega razvoja v zadnjih letih (npr. energetska učinkovitost svetilk, barvna temperatura svetlobe svetilk, LED in podobni elektronski zasloni,...). Omejitve se bodo v novi uredbi prilagodile trendom umeščanja novih virov razsvetljiv v prostor, s čimer se bo omejilo dodatno svetlobno onesnaževanje okolja, hkrati pa se bo z novim pristopom v doglednem času tudi zmanjšal vpliv obstoječih virov svetlobe, ki so v zadnjih letih doprinesli k znatnemu svetlobnemu onesnaževanju okolja.

Kategorizacija cest in javnih površin se z novo uredbo ne bo urejala. Kategorizacija cest je predmet Zakona o cestah (Uradni list RS, št. 109/10, 48/12, 36/14 – odl. US, 46/15 in 10/18) in njegovih podzakonskih aktov. Urejanje javni površin pa je v skladu z Zakonom o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 79/09, 51/10, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUUJFO, 11/18 – ZSPDLS-1, 30/18, 61/20 – ZIUZEOP-A in 80/20 – ZIUOOPE) v pristojnosti občin.

Kategorizacija cest in javnih površin se ne more urejati v povezavi s cestno razsvetljavo. Uredba o merilih za kategorizacijo javnih cest (Uradni list RS, št. 49/97, 113/09 in 109/10 – ZCes-1) in Uredba o kategorizaciji državnih cest (Uradni list RS, št. 102/12, 35/15, 38/15, 78/15, 21/16, 52/16, 64/16, 41/17, 63/17 in 78/19) ne vključujeta meril, povezanih z zahtevami cestne razsvetljave. Poleg tega se razsvetljava namešča tudi na nekategoriziranih cestah in javnih poteh (pojma nekategorizirane ceste in javne poti določa zakon, ki ureja ceste).

Ceste se kategorizirajo glede na pomen za promet in povezovalne funkcije v prostoru. V pristojnosti Ministrstva za infrastrukturo so državne ceste, ki so kategorizirane z Uredbo o kategorizaciji državnih cest. Državne ceste so določene po njihovih kategorijah, poteku, obsegu in namenu uporabe glede na vrsto cestnega prometa, ki ga prevzemajo. V uredbi so vse kategorizirane državne ceste tudi neposredno navedene. Cestne razsvetljave ni mogoče urejati na podlagi kategorije posamezne ceste ali poti, temveč se na podlagi dejanske situacije ceste in njenih posebnih značilnosti (geometrija ceste, označevanje, vizualno okolje, zahtevnost vožnje, slaba vidljivost, nevarnost bleščanja zaradi obstoječih elementov, lokalne vremenske razmere, značilni uporabniki, npr. visok delež starejših ali slabovidnih oseb itd.) lahko določi ustrezen razred za razsvetljavo. Potreba po osvetlitvi ceste ali poti ni povezana s kategorijo le te, temveč naj bi bila odvisna od konfliktnih področij, kjer se srečujejo različne vrste uporabnikov ali različni prometni tokovi (npr. pločniki in prehodi za pešce in kolesarji, počasni promet vozil...). Potreba po osvetlitvi nekategorizirane javne poti je lahko v večernih urah glede na frekvenco prometa večja od potrebe po osvetlitvi kategorizirane občinske ceste, v nočnih urah pa je lahko situacija ravno obratna. Kategorizacija ceste zato ne more biti enoznačen podatek, ki bi pogojeval osvetljenost površin. Delovna skupina za novelacijo predpisa, ki ureja svetlobno onesnaževanje okolja, je ta pristop že obravnavala in ga bo ustrezno vključila v osnutek novelirane uredbe.

3.

Nova uredba bo naslovlila uporaba senzorjev prisotnosti za prižiganje in ugašanje razsvetljave ter stikal za vkapljanje razsvetljave. Uporaba omenjenih tehnologij bo opcijska in predvsem v povezavi z namestitvijo na lokacijah javnih površin in objektov, kjer bo v določenem terminu (pozne nočne in zgodnje jutranje ure) razsvetljava morala biti ugasnjena. Čeprav uporaba senzorjev in stikal ni predmet trenutno veljavne uredbe, je ministrstvo v sklopu poziva za posredovanje načrtov razsvetljave (glej tretji odstavek 1. točke zgoraj) na občine naslovilo tudi to vprašanje. Pet občin je sporočilo, da že sedaj uporablja senzorje za prižiganje in ugašanje razsvetljave.

Določitev načina upravljanja z javno razsvetljavo, kot npr. v večjih mestih iz nadzornih centrov, ne bo določeno z novo uredbo. Vsak upravljavec lahko sam izbira način upravljanja glede na tehnologijo razsvetljave, starost in vrsto svetilk ter ostale parametre. Način upravljanja z razsvetljavo je povezan s finančnimi stroški, zato se to področje ne more predpisati s predpisom, ki bi zagotavljal finančno enakopravnost za vse upravljavce oziroma sisteme razsvetljave.

Uporaba avtonomnih svetilk s solarno celico je predmet odločitve upravljavca razsvetljave, njena obvezna uporabna se ne more predpisati s pravnim aktom. Ministrstvo sicer podpira namestitve avtonomnih svetilk s solarno celico, hkrati pa se zaveda, da je uporabnost te tehnologije omejena. Uporaba avtonomnih svetilk s solarno celico na lokacijah, kjer je npr. v zimskem času dalj časa prisotna megla, bi namreč imela za posledico neosvetljenost bližnjih površin in to v času, ko je obdobje teme daljše.

V proces pridobivanja evropskih sredstev za prilagoditev javne razsvetljave se lahko vključi vsak upravljavec razsvetljave ali lokalna skupnost. Vpletenost države v tem segmentu ni predvidena.

Ukrepi v zvezi s svetlobnim onesnaževanjem okolja so predmet Uredbo o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaževanja okolja (Uradni list RS, št. 81/07, 109/07, 62/10 in 46/13) oziroma

bodo ustrezno novelirani in vključeni v novo uredbo, ki jo pripravlja Ministrstvo za okolje in prostor. Primarna naloga Ministrstva za okolje in prostor je varstvo okolja, medtem ko so ostale aktivnosti, povezane z razsvetljavo, v pristojnosti ostalih ministrstev:

- cestna razsvetljava z vidika zagotavljanja prometne varnosti je predmet Zakona o cestah (Uradni list RS, št. 109/10, 48/12, 36/14 – odl. US, 46/15 in 10/18) in njegovih podzakonskih aktov, skrbnik je Ministrstvo za infrastrukturo;
- cestna razsvetljava, ki jo naročnik po Zakonu o javnem naročanju (Uradni list RS, št. 91/15 in 14/18) in njegovimi podzakonskimi akti nabavlja z namenom, da ima, v primerjavi z običajnim blagom, v celotni življenjski dobi manjši vpliv na okolje pri hkratnem varčevanju z naravnimi viri, materiali in energijo ter ima enake ali boljše funkcionalnosti kot običajno blago, skrbnik je Ministrstvo za javno upravo.

Glede na različne pristojnosti in dejstvo, da je za varovanje okolja oziroma nadzor nad svetlobnim onesnaževanjem okolja pristojno že sedaj samo eno ministrstvo, ni potrebe po spreminjanju pristojnosti.

Dokument Vizija in predlog strategije zunanjega osvetljevanja z namenom varovanja nočnega okolja je pripravilo pet strokovnjakov, od katerih so štirje člani delovne skupine za novelacijo predpisa, ki ureja svetlobno onesnaževanje okolja. Dokument je bil že marca 2020 dostavljen tudi preostalim članom delovne skupine, ki bodo skupaj ovrednotili predlagane rešitve in jih ustrezno vključili v novo uredbo.